

Πηγή:
Ιστολόγιο «AREOPAGUS BRIEFS –
Απολογητική Ενημέρωση»

<https://www.areopagusbriefs.wordpress.com>

Οι χριστιανικές ρίζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Του Έραστου Φίλου

Ιούλιος 2020

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι οικονομική και πολιτική ένωση 27 ευρωπαϊκών χωρών, που όλες μαζί καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής ηπείρου. Στην αρχική της μορφή δημιουργήθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Πρώτο της μέλημα ήταν η ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας με το σκεπτικό ότι οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ χωρών δημιουργούν οικονομική αλληλεξάρτηση, γεγονός που ελαχιστοποιεί το ενδεχόμενο συγκρούσεων.

Το 1958 δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) που αρχικά στόχευε στην προώθηση της οικονομικής συνεργασίας ανάμεσα σε έξι χώρες: το Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες. Έκτοτε, προσχώρησαν άλλα 22 κράτη μέλη και έτσι δημιουργήθηκε μια τεράστια «κοινή αγορά», η οποία αναπτύχθηκε δυναμικά. Αυτό που ξεκίνησε ως καθαρά οικονομική ένωση μετεξελίχθηκε σε έναν οργανισμό που δραστηριοποιείται σε ποικίλους τομείς πολιτικής, από το κλίμα, το περιβάλλον και την υγεία μέχρι τις εξωτερικές σχέσεις και την ασφάλεια, τη δικαιοσύνη και τη μετανάστευση. Η μετεξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζεται και στην αλλαγή της ονομασίας το 1993, από Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Τον Ιούνιο του 2016 οι βρετανοί πολίτες, με δημοψήφισμα, επέλεξαν να εγκαταλείψουν την Ευρωπαϊκή Ένωση (Brexit), η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου 2020.

Ως παράγοντας ειρήνης, σταθερότητας και ευημερίας στην περιοχή για μισό και πλέον αιώνα, η ΕΕ συνέβαλε στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των Ευρωπαίων και θέσπισε ένα ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα: το ευρώ. Πάνω από 340 εκατομμύρια πολίτες της ΕΕ σε 19 χώρες το χρησιμοποιούν σήμερα ως νόμισμά τους και απολαμβάνουν τα οφέλη του. Χάρη στην κατάργηση των συνοριακών ελέγχων ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ, οι πολίτες της ΕΕ μπορούν σήμερα να κυκλοφορούν ελεύθερα σε όλη σχεδόν την ήπειρο. Επίσης, ταξιδεύουν, ζουν και εργάζονται πιο εύκολα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Όλοι οι πολίτες της έχουν το δικαίωμα και την ελευθερία να επιλέγουν σε ποια χώρα της ΕΕ επιθυμούν να σπουδάσουν, να εργαστούν ή να συνταξιοδοτηθούν. Κάθε κράτος μέλος πρέπει να μεταχειρίζεται τους πολίτες της ΕΕ με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που μεταχειρίζεται και τους δικούς του πολίτες σε ό,τι αφορά την απασχόληση, την κοινωνική ασφάλιση και τη φορολογία.

Τα έσοδα της ΕΕ προέρχονται από συνεισφορές των κρατών μελών, από δασμούς στις εισαγωγές προϊόντων από χώρες εκτός ΕΕ και από πρόστιμα σε επιχειρήσεις που δεν τηρούν τους κανόνες της ΕΕ. Οι χώρες της ΕΕ συμφωνούν για το ύψος του προϋπολογισμού και για τον τρόπο χρηματοδότησής του πολλά χρόνια νωρίτερα. Αν και υπάρχουν διαφορές στο πόσο πληρώνουν οι πολίτες διάφορων χωρών στην ΕΕ, τελικά η Ένωση τους κοστίζει λιγότερο από

μισό καπουτσίνο καθημερινά, στα περισσότερα από τα 28 κράτη. Κάθε Έλληνας συνεισφέρει καθημερινά 0,44 ευρώ στην ΕΕ, κάτι που αντιστοιχεί στο 15% της τιμής ενός καπουτσίνο.

Στόχοι και αξίες

Στόχοι¹ της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι:

- Να προάγει την ειρήνη, τις αξίες της καθώς και την ευημερία των πολιτών της.
- Να προσφέρει ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη χωρίς την ύπαρξη εσωτερικών συνόρων.
- Να προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη με βάση την ισόρροπη οικονομική μεγέθυνση και τη σταθερότητα των τιμών, μια ανταγωνιστική οικονομία της αγοράς με πλήρη απασχόληση και κοινωνική πρόοδο, καθώς και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Να αγωνίζεται κατά του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων.
- Να προωθεί την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο.
- Να ενισχύει την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή καθώς και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών.
- Να σέβεται την πλούσια πολιτιστική και γλωσσική της πολυμορφία.
- Να δημιουργήσει μια οικονομική και νομισματική ένωση με νόμισμα το ευρώ.

Οι αξίες της Ένωσης είναι κοινές με εκείνες των κρατών μελών σε μια κοινωνία όπου επικρατεί η κοινωνική ένταξη, η ανεκτικότητα, η δικαιοσύνη, η αλληλεγγύη και η μη διακριτική μεταχείριση. Οι αξίες αυτές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής:

Πρώτον, Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να γίνεται σεβαστή και να προστατεύεται, αποτελεί δε την ίδια τη βάση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Δεύτερον, η ελεύθερη κυκλοφορία εξασφαλίζει στους πολίτες το δικαίωμα να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα εντός της Ένωσης. Οι ατομικές ελευθερίες, όπως ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής, η ελευθερία της σκέψης, της θρησκείας, του συνέρχεσθαι, της έκφρασης και της ενημέρωσης προστατεύονται από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

¹ https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_el.

Τρίτον, η λειτουργία της Ένωσης στηρίζεται στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Το να είναι κάποιος Ευρωπαίος πολίτης σημαίνει επίσης ότι απολαμβάνει πολιτικά δικαιώματα. Κάθε ενήλικος πολίτης της ΕΕ έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι πολίτες της ΕΕ έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στη χώρα κατοικίας τους, ή στη χώρα καταγωγής τους.

Τέταρτον, η ισότητα σημαίνει ότι όλοι οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα ενώπιον του νόμου. Η αρχή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών διέπει όλες τις ευρωπαϊκές πολιτικές και αποτελεί τη βάση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ισχύει για όλους τους τομείς. Η αρχή της ίσης αμοιβής για ίση εργασία συμπεριλήφθηκε στη Συνθήκη του 1957. Αν και εξακολουθούν να υπάρχουν ανισότητες, η ΕΕ έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο.

Πέμπτον, η ΕΕ στηρίζεται στο κράτος δικαίου. Όλες οι ενέργειές της βασίζονται στις Συνθήκες, τις οποίες τα κράτη μέλη έχουν εγκρίνει αυτοβούλως και δημοκρατικά. Η προάσπιση του δικαίου και της δικαιοσύνης εξασφαλίζεται από ένα ανεξάρτητο δικαστικό σώμα. Τα κράτη μέλη παραχώρησαν την τελική δικαιοδοσία στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, οι αποφάσεις του οποίου πρέπει να γίνονται σεβαστές από όλους.

Έκτον, τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύονται από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Αυτά καλύπτουν το δικαίωμα σε μη διακριτική μεταχείριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού, το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, και/ή το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

Αυτοί οι στόχοι και οι αξίες αποτελούν τη βάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καθορίζονται στη Συνθήκη της Λισαβόνας και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Το 2012 υπήνεμη στην Ευρωπαϊκή Ένωση το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης για το έργο της με σκοπό την προαγωγή ειρήνης, συμφιλίωσης, δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Διαφάνεια και δημοκρατικοί θεσμοί

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένει προσηλωμένη στον στόχο της διαφάνειας και της δημοκρατικότητας των θεσμικών της οργάνων. Οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο ανοιχτά και πλησιέστερα στον πολίτη. Έτσι, έχουν ανατεθεί

περισσότερες εξουσίες στο άμεσα εκλεγόμενο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ενώ ενισχύθηκε ο ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων, τα οποία συνεργάζονται με τα ευρωπαϊκά όργανα.

Στον πυρήνα της Ένωσης βρίσκονται τα κράτη μέλη και οι πολίτες τους. Ενώ όλα τα κράτη μέλη παραμένουν κυρίαρχα και ανεξάρτητα, έχουν αποφασίσει να εκχωρήσουν ένα μέρος της «κυριαρχίας» τους σε τομείς στους οποίους θέλουν να συνεργαστούν. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι τα κράτη μέλη μεταβιβάζουν κάποιες από τις εξουσίες λήψης αποφάσεων που διαθέτουν στα κοινά θεσμικά όργανα που τα ίδια έχουν συστήσει, ούτως ώστε οι αποφάσεις για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος να μπορούν να λαμβάνονται δημοκρατικά σε επίπεδο ΕΕ.

Στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε επίπεδο ΕΕ συμμετέχουν διάφορα θεσμικά όργανα, και συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο αντιπροσωπεύει τους πολίτες της ΕΕ και εκλέγεται απευθείας από αυτούς, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο αποτελείται από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων των κρατών μελών της ΕΕ, το Συμβούλιο, το οποίο αντιπροσωπεύει τις κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ· και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία είναι εκείνη που προτείνει νέα νομοθεσία, που πρέπει να εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Στη συνέχεια, η νομοθεσία εφαρμόζεται από τα κράτη μέλη.

Οι Ευρωπαίοι πολίτες καλούνται να συμβάλλουν στον δημοκρατικό βίο της Ένωσης εκφράζοντας τις απόψεις τους για τις πολιτικές της ΕΕ κατά τη διάρκεια της χάραξής τους, ή προτείνοντας βελτιώσεις σε υπάρχουσες νομοθετικές διατάξεις και πολιτικές. Η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών δίνει μεγαλύτερη δύναμη στους πολίτες, ώστε να ακούγεται περισσότερο η φωνή τους όσον αφορά τις πολιτικές της ΕΕ που επηρεάζουν τη ζωή τους. Οι πολίτες μπορούν επίσης να υποβάλλουν καταγγελίες και έρευνες σχετικά με την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ.

Σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η μεγαλύτερη εμπορική δύναμη στον κόσμο. Είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας βιομηχανικών προϊόντων και υπηρεσιών παγκοσμίως, καθώς και η μεγαλύτερη αγορά εισαγωγών για περισσότερες από 100 χώρες. Το ελεύθερο εμπόριο ανάμεσα στα κράτη μέλη της θεωρείται ως μία από τις θεμελιώδεις αρχές. Αυτό καθίσταται δυνατό χάρη στην ενιαία αγορά. Εκτός των συνόρων της, η ΕΕ έχει επίσης δεσμευθεί να προωθεί την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης δεσμευθεί να βοηθά τα θύματα ανθρωπογενών και φυσικών καταστροφών σε ολόκληρο τον κόσμο και κάθε χρόνο

παρέχει στήριξη σε πάνω από 120 εκατομμύρια ανθρώπους. Από κοινού με τα κράτη μέλη της, είναι ο μεγαλύτερος χορηγός ανθρωπιστικής βοήθειας παγκοσμίως.

Παίζει σημαντικό ρόλο και στον χώρο της διπλωματίας προωθώντας τη σταθερότητα, την ασφάλεια, την ευημερία, τη δημοκρατία, τις θεμελιώδεις ελευθερίες και το κράτος δικαίου σε διεθνές επίπεδο.

Χριστιανικές ρίζες

Ο Ρομπέρ Σουμάν, διαπρεπής νομικός και Γάλλος υπουργός Εξωτερικών από το 1948 έως το 1952, θεωρείται ένας από τους πρωτεργάτες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Γεννήθηκε στο Λουξεμβούργο και το γεγονός ότι έζησε στην περιοχή των γαλλογερμανικών συνόρων επηρέασε καθοριστικά τη διαμόρφωση των ιδεών του. Παρά τα όσα υπέστη από το γερμανικό ναζιστικό καθεστώς, ή ίσως εξαιτίας των όσων υπέστη, είχε πλήρη συνείδηση ότι μόνο η διαρκής συμφιλίωση με τη Γερμανία θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση μιας ενωμένης Ευρώπης. Το 1940 εκτοπίστηκε στη Γερμανία. Δύο χρόνια αργότερα απέδρασε και έγινε μέλος της γαλλικής Αντίστασης. Μετά τον πόλεμο έγινε υπουργός Εξωτερικών.

Σε συνεργασία με τον Ζαν Μονέ, συνέταξαν το γνωστό «Σχέδιο Σουμάν» το οποίο δημοσιεύθηκε στις 9 Μαΐου 1950, ημερομηνία που αναγράφεται πλέον στη 'ληξιαρχική πράξη' γέννησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το σχέδιο πρότεινε τον από κοινού έλεγχο της παραγωγής άνθρακα και χάλυβα, που ήταν οι σημαντικότερες πρώτες ύλες για την πολεμική βιομηχανία. Η κεντρική του ιδέα ήταν ότι καμία χώρα δεν θα μπορούσε έτσι να κηρύξει πόλεμο κατά μιας άλλης χώρας εφόσον δεν θα είχε τον αποκλειστικό έλεγχο της παραγωγής άνθρακα και χάλυβα.

Ο Σουμάν γνωστοποίησε το σχέδιο στον Γερμανό Καγκελάριο Άντεναουερ, ο οποίος αντιλήφθηκε αμέσως ότι αποτελούσε μια ευκαιρία για την εδραίωση της ειρήνης στην Ευρώπη και το αποδέχθηκε. Σύντομα αντέδρασαν θετικά και οι κυβερνήσεις της Ιταλίας, του Βελγίου, του Λουξεμβούργου και των Κάτω Χωρών. Έτσι η Ευρώπη ξεκίνησε ως μια πρωτοβουλία για την ειρήνη.

Ο νεοζηλανδός Τζεφ Φάουντεν, σε άρθρο του² που δημοσιεύτηκε στα ελληνικά στο περιοδικό «Αστήρ της Ανατολής» υποστηρίζει ότι «χωρίς την επιρροή της Αγίας Γραφής δεν θα υπήρχε Ευρωπαϊκή Ένωση. Ένας τέτοιος ισχυρισμός ενδεχομένως να έρχεται σε αντίθεση με την αντίληψη πολλών αλλά μπορεί να υποστηριχθεί όχι μόνο υπό το φως της μεταπολεμικής δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), του προδρόμου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά επίσης και από την επί δύο χιλιετίδες ανάπτυξη της Ευρώπης». Και συνεχίζει: «Αντλώντας από αυτό το παρελθόν, ο Schuman συνέλαβε τον οραματισμό του για μια Ευρώπη ως κοινότητα λαών που μοιράζονται μια κοινή Χριστιανική πνευματική και πολιτισμική κληρονομιά: 'Καλούμαστε να συλλογιστούμε τις βασικές Χριστιανικές αρχές της Ευρώπης διαμορφώνοντας ένα δημοκρατικό μοντέλο διακυβέρνησης το οποίο μέσα από τη συμφιλίωση μεταμορφώνεται σε μια 'κοινότητα λαών' εν ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγύη και ειρήνη και που είναι βαθιά ριζωμένες στις βασικές Χριστιανικές αξίες'. Για τον Schuman μια μελλοντική, ενωμένη Ευρώπη έπρεπε να είναι και χριστιανική και δημοκρατική. Η ευρωπαϊκή ιστορία ήταν στενά συνδεδεμένη με τη χριστιανική ιστορία. Αποκομμένη από αυτές τις ρίζες, η Ευρώπη θα έχανε το θεμέλιο για την οικοδόμηση μιας κοινωνίας με ισότητα, ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ανεκτικότητα και συμπόνια.»

Αλλού³ ο Σουμάν εκφράζεται ως εξής: «Το ευρωπαϊκό πνεύμα σημαίνει να έχεις συναίσθηση πως ανήκεις σε μια πολιτισμική οικογένεια και να είσαι πρόθυμος να υπηρετήσεις την κοινότητα στο πνεύμα της ολοκληρωτικής αμοιβαιότητας χωρίς κρυφά κίνητρα ηγεμονίας για ατομιστική εκμετάλλευση των άλλων.» Πίστευε πως το να αγαπάς τον πλησίον σου ως εαυτόν ήταν μια δημοκρατική αρχή η οποία εφαρμοζόμενη στα έθνη σημαίνει ότι είσαι διατεθειμένος να αγαπάς και να υπηρετείς γειτονικούς λαούς. Ο οραματισμός του Σουμάν για την Ευρώπη δεν περιοριζόταν στην Ευρώπη, αλλά συμπεριλάμβανε ένα αίσθημα βαθιάς ευθύνης και για τον υπόλοιπο κόσμο, ιδιαίτερα την Αφρική, μια προέκταση της εντολής να αγαπάμε τον πλησίον.

Ο Γιούργκεν Χάμπερμας, ένας από τους πρωτοπόρους κοσμικούς κοινωνιολόγους και φιλοσόφους, παραδέχεται πως δεν υπάρχει εναλλακτική επιλογή στην Ιουδαίο-Χριστιανική ηθική για τη θεμελίωση της ελευθερίας, της αλληλεγγύης, της απελευθέρωσης, της ηθικής, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας: «Η παγκόσμια ισότητα, από την οποία πήγασαν τα ιδανικά της ελευθερίας και της αλληλεγγύης συλλογικής ζωής, η αυτόνομη συμπεριφορά

² Jeff Fountain, Η Αγία Γραφή και η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αστήρ της Ανατολής, Νοέμβριος 2014, σ. 315-317.

³ Robert Schuman σε ομιλία του στο Στρασβούργο στις 16 Μαΐου 1949.

της ζωής και της απελευθέρωσης, η προσωπική ηθική της συνείδησης, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η δημοκρατία, είναι το άμεσο κληροδότημα της ιουδαϊκής ηθικής δικαίου και της χριστιανικής ηθικής της αγάπης. Αυτό το κληροδότημα, ουσιαστικά αμετάβλητο, έχει γίνει το αντικείμενο μιας συνεχούς κριτικής επαναοικειοποίησης (reappropriation) και επανερμηνείας. Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει εναλλακτική σε αυτό. Και υπό το φως των τωρινών προκλήσεων μιας μετά-εθνικής αντίληψης, πρέπει να αντλήσουμε τροφή, όπως και στο παρελθόν, από αυτή την ουσία. Κάθε τι άλλο είναι άσκοπη μεταμοντέρνα πολυλογία”⁴.

Ο πρώην καθηγητής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας στη Γερμανία, Σπύρος Παρασκευόπουλος, περιγράφει την Αρχή της Επικουρικότητας και την Αρχή της Αλληλεγγύης, ως καθοδηγήτριες αρχές πολιτικής και οικονομικής δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης μαζί και τις χριστιανικές τους ρίζες⁵:

Η καταγωγή του ανθρώπου, δημιουργημένου κατ’ εικόνα και ομοίωση Θεού, και έχοντας λάβει θείκό πνεύμα, είναι η προϋπόθεση για τη δημιουργικότητα και την καινοτόμο δράση του. Αυτό άλλωστε είναι και το κύριο συμπέρασμα από τη προσταγή του Θεού προς τους ανθρώπους «...αυξάνεσθε και πληθύνεσθε, και γεμίσατε τη Γη, και κυριεύσατε αυτή...».

Τα κυριαρχικά δικαιώματα του ανθρώπου επί της δημιουργίας τον υποχρεώνουν και τον καθιστούν συνάμα υπεύθυνο για τη διατήρηση, συντήρηση και διαμόρφωση της. Οι Βιβλικές αυτές εντολές αποτελούν, τόσο συλλογικά όσο και ατομικά, την βάση για ολόκληρη την οικονομική και κοινωνική συμπεριφορά του ανθρώπου απέναντι στο συνάνθρωπό του, η οποία πρέπει να ανταποκρίνεται στις συνιστώσες της επικουρικότητας (αμεσότητας και αυτοσυντήρησης) και της αλληλεγγύης. Και οι δύο αυτές συνιστώσες αποτελούν το βασικό σκέλος του οικονομικού μοντέλου της «Κοινωνικής Οικονομίας της Αγοράς».

Η Αρχή της Επικουρικότητας

Η Αρχή της Επικουρικότητας καθιερώθηκε το 1992 στη Συνθήκη του Μάαστριχτ σαν θεμελιώδης αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Σύμφωνα με αυτή την αρχή η ΕΕ μπορεί να αναλάβει νομοθετικές πρωτοβουλίες και δράσεις μόνο όταν αυτές ισχύουν για όλα τα κράτη-μέλη και μόνο εάν οι δυνατότητες των κρατών για την επίτευξη του σκοπού αυτού είναι ανεπαρκείς. Η Αρχή της

⁴ Jürgen Habermas, *Time of Transitions*, Polity Press, 2006, σ. 150-151.

⁵ Σπύρος Παρασκευόπουλος, *Τα Αίτια της Χρηματοοικονομικής Κρίσης – Επιστημονική και Βιβλική Προσέγγιση*, στο: Έραστος Φίλος (επιμ.), *Βιώνοντας την Κρίση – Υπάρχει Ελπίδα;* Αθήνα 2012, σ. 167-190.

Επικουρικότητας προϋποθέτει ένα δημοκρατικό πολίτευμα καθώς και ως οικονομικό σύστημα την ελεύθερη αγορά. Με βάση αυτή την Αρχή κάθε κράτος μέλος της ΕΕ υποχρεούται πρωτίστως να ρυθμίζει τα του οίκου του. Μόνον εκεί που τα κράτη αδυνατούν να ανταποκριθούν στην απαίτηση αυτή, έχει η ΕΕ έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να επεμβαίνει και να ρυθμίζει υποθέσεις των κρατών μελών της.

Το ίδιο ισχύει και για τις σχέσεις ατόμου-κράτους. Το κάθε άτομο είναι υποχρεωμένο να εξαντλεί και να αξιοποιεί εντός του κοινωνικού πλαισίου όλες του τις ικανότητες και δυνατότητές για τους επιδιωκόμενους οικονομικούς του στόχους, πριν ζητήσει τη βοήθεια άλλων (π.χ. του κράτους). Η Αρχή της Επικουρικότητας σημαίνει ότι ο άνθρωπος σε κάθε οικονομική του δραστηριότητα έχει την ηθική υποχρέωση να διαθέτει όλες του τις δυνάμεις και όλες του τις ικανότητες στο να εξασφαλίζει τη διατήρηση και την διαμόρφωση της ζωής του καθώς και να εξασφαλίζει τη διατήρηση και διαμόρφωση της ζωής όλων εκείνων που εξαρτώνται άμεσα από αυτόν (π.χ. το οικογενειακό του περιβάλλον).

Ο Ιησούς Χριστός με την παραβολή του άρχοντα που εμπιστεύτηκε τάλαντα σε τρεις υπηρέτες για να τα αξιοποιήσουν ανάλογα με τις ικανότητές τους ο ένας πέντε, ο άλλος δύο και ο τρίτος ένα, επιβεβαιώνει εντυπωσιακά την Αρχή αυτή ως Βιβλική απαίτηση. Μάλιστα, ο Κύριος αξιολογεί θετικά και μάλιστα επιβραβεύει την αξιοποίηση όλων των ατομικών ικανοτήτων στην οικονομική δραστηριότητα και τιμωρεί αυστηρά αυτόν που εσκεμμένα την παραμελεί. Βέβαια στα πλαίσια ενός οικονομικού συστήματος ελεύθερης αγοράς, όπου ισχύει η αρχή του ανταγωνισμού, δε σημαίνει αυτό ότι ο ανταγωνισμός πρέπει να είναι αθέμιτος και άπληστα κερδοσκοπικός. Η απαίτηση του Θεού, ο άνθρωπος να αγαπά τον συνάνθρωπό του σαν τον εαυτό του, τον δεσμεύουν ώστε οι οικονομικές του δραστηριότητές να αναπτύσσονται σ' έναν στίβο ευγενικής άμιλλας και αμοιβαίας αναγνώρισης και προσοχής.

Τα σημερινά κερδοσκοπικά παιχνίδια στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων που ζούμε στις ημέρες μας με τον αθέμιτο ανταγωνισμό, την πονηριά, την πανουργία και την εξαπάτηση, δεν έχουν καμία σχέση ούτε θέση σε ένα οικονομικό σύστημα ελεύθερης αγοράς αλλά και ούτε σε αυτό της Βίβλου. Το ότι σήμερα έχουμε τέτοιου είδους συμπεριφορές, οφείλεται πρώτον στην απομάκρυνση του ανθρώπου από τις Βιβλικές αλήθειες και δεύτερον στον μη σεβασμό των κανονισμών του οικονομικού συστήματος, στον οποίο όλοι οι «παίκτες» έχουν δεσμευθεί, πόσο μάλλον αυτοί που ομολογούν πως ανήκουν στη χριστιανική κουλτούρα.

Η Αρχή της Αλληλεγγύης

Αυτό που κατ' αρχήν τονίζεται με την Αρχή της Αλληλεγγύης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την συνοχή κοινωνιών και κρατών. Η Αρχή της Αλληλεγγύης βασίζεται στην αρχή της ισότητας των ευκαιριών.

Με την αλληλεγγύη καταβάλλεται προσπάθεια εξάλειψης κάθε ανισότητας ευκαιριών που προέρχεται από άτυπους ή τυπικούς κοινωνικούς περιορισμούς. Τέτοιοι, μη επιλεγμένοι περιορισμοί ή μη επιλεγμένες δυνατότητες, απορρέουν από το ευρύτερο κοινωνικό και γεωγραφικό περιβάλλον (π.χ. από το αν κανείς είναι αφρικανός ή ευρωπαίος), την οικογενειακή καταγωγή, αν είναι πλούσιος ή φτωχός, έμφυτες φυσικές ικανότητες ή αδυναμίες, αν είναι έξυπνος ή λιγότερο έξυπνος, ή ακόμη και από τον παράγοντα τύχη.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου υπάρχουν χώρες με διαφορετικά επίπεδα ευημερίας και οικονομικής ανάπτυξης, καταβάλλεται προσπάθεια μέσω ποικίλων ευρωπαϊκών ταμείων και επιδοτήσεων να μειώνονται βαθμιαία οι υπάρχουσες οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες ανάμεσα στα κράτη μέλη. Π.χ. από το 1981 μέχρι σήμερα, η αλληλεγγύη συμπεριφορά της ΕΕ προς την Ελλάδα αναλογίζεται σε περίπου 130 δις Ευρώ.

Οι αρχές της επικουρικότητας και της αλληλεγγύης μπορούν να χαρακτηρισθούν σαν οι δύο κύριες βάσεις πάνω στις οποίες βασίζεται το οικοδόμημα της ΕΕ. Για τους συνειδητούς χριστιανούς η αρχή της αλληλεγγύης είναι εκφρασμένη σαν απαίτηση του Ιησού Χριστού στην εντολή του Θεού «...θέλεις αγαπά τον πλησίον σου ως σεαυτόν». Από την εντολή αυτή βγαίνουν ορισμένα σημαντικά συμπεράσματα για την κοινωνική και οικονομική συμπεριφορά των χριστιανών.

Πρώτον, η αγάπη προς τον πλησίον (τον συνάνθρωπο) σημαίνει από οικονομικής και κοινωνικής πλευράς, ότι ο χριστιανός οφείλει να λάβει μέτρα έτσι ώστε ο αδύναμος και ανήμπορος συνάνθρωπος να μπορέσει να ζήσει αξιοπρεπώς. Με άλλα λόγια, πρέπει με τις οικονομικές του δυνατότητες να συμβάλλει ενεργά ώστε εκείνος να μπορεί να έχει έστω και το ελάχιστο επίπεδο διαβίωσης που ισχύει στη χώρα του.

Δεύτερον, όσον αφορά το ερώτημα «ποιος είναι ο πλησίον μου;», η απάντηση προέρχεται από τα λεγόμενα του Ιησού Χριστού. Δεν εννοεί μόνον τα πρόσωπα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος, ούτε επίσης μόνον τα άτομα της εκκλησίας στην οποία ανήκει, ή της γειτονιάς ή της πατρίδας του. Η εντολή του Χριστού περιλαμβάνει και τους αδύναμους και ανήμπορους ανθρώπους παγκοσμίως. Μπορεί να φαντάζει υπερβολικό αυτό, όμως δεν πρέπει να

ξεχνάμε ότι πρόκειται για εντολή του Θεού απέναντι σε κάθε άνθρωπο. Ο Θεός δεν υπερτιμά τις δυνάμεις μας.

Τρίτον, τίθεται επίσης το ερώτημα γύρω από την έκταση της αγάπης απέναντι στον πλησίον. Κι εδώ η απάντηση της Βίβλου είναι ξεκάθαρη: «...θέλεις αγαπά τον πλησίον σου ως σεαυτόν». Δηλαδή ο αδύναμος συνάνθρωπός του χριστιανού, του οποίου η αδυναμία έχει πέσει στην αντίληψή του, πρέπει με την συμβολή του χριστιανού να μπορεί να ζήσει ποσοτικά και ποιοτικά όπως ο ίδιος. Και είτε μας αρέσει είτε όχι, δεν παύει να είναι εντολή του Θεού που αναφέρεται τόσο στην Παλαιά όσο στην Καινή Διαθήκη.

Τέταρτον, ένα άλλο ερώτημα που προκύπτει είναι, αν θα πρέπει ο πλησίον να είναι εξίσου αλληλέγγυος μ' εμάς. Ο Ιησούς Χριστός απαντά με την εντολή των ταλάντων θετικά και αυτή την ερώτηση. Η ανιδιοτέλειά του χριστιανού σαφώς δεν πρέπει να έχει όρια, όπως ο άρχοντας στην παραβολή των ταλάντων, που δίνει με την ελπίδα ότι η βοήθειά του θα αξιοποιηθεί. Η παραβολή προειδοποιεί όμως ότι ο πλησίον λαμβάνει τάλαντο για αξιοποίηση, και συνεπώς είναι υποχρεωμένος να το κάνει με όλες του τις δυνατότητες και όλες του τις ικανότητες.

Ένα ακόμη δίδαγμα της παραβολής αυτής του Χριστού είναι ότι οι ικανότητες δεν είναι οι ίδιες με όλους τους ανθρώπους, και συνεπώς οι απαιτήσεις του Θεού είναι ανάλογες με τις ικανότητές των. Ζητά όμως την πλήρη χρησιμοποίησή τους με ανάλογο αποτέλεσμα. Στην αξιολόγησή Του δε μετρά το απόλυτο αλλά το σχετικό αποτέλεσμα. Ο έπαινος είναι ο ίδιος και γι' αυτόν που δημιούργησε πέντε και για τον άλλον που δημιούργησε δύο επιπλέον τάλαντα. «Εύγε, δούλε αγαθέ και πιστέ, τους λέει, εις ολίγα εστάθης πιστός, επί πολλών θέλω σε καταστήσει, είσελθε εις την χαράν του κυρίου σου». Η αγάπη προς τον πλησίον δεν πρέπει να οδηγεί ώστε μερικοί να κατορθώνουν να ζουν σε βάρος των άλλων. Στην παραβολή των ταλάντων η ετυμηγορία του Χριστού για τον τρίτο δούλο που δεν αξιοποίησε τις δυνατότητές του είναι πολύ σκληρή. «Από του μη έχοντος, και εκείνο το οποίο έχει, θέλει αφαιρεθεί απ' αυτού».

Τι προμηνύει το μέλλον;

Στις 25 Μαρτίου 2017 οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 συναντήθηκαν για τον εορτασμό της 60ής επετείου των Συνθηκών της Ρώμης, με τις οποίες ιδρύθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, πρόδρομος της σημερινής Ένωσης. Στη Διακήρυξη της Ρώμης, που εκδόθηκε στο τέλος των εορτασμών, οι 27 αρχηγοί των κρατών και κυβερνήσεων αυτών εξέθεσαν το κοινό όραμά τους

για τα προσεχή έτη, συμφωνώντας «να καταστήσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση ισχυρότερη και πιο ανθεκτική, μέσα από ακόμα μεγαλύτερη ενότητα». Στόχος τους, η ευρύτερη μεταρρύθμιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι συζητήσεις για το μέλλον της Ευρώπης θα συνεχιστούν με δημόσιο διάλογο, στα κοινοβούλια, στους δήμους και στις περιφέρειες.

Να είναι αισιόδοξος κανείς; Ενόψει των κρίσεων που απειλούν την Ευρώπη σήμερα, πρέπει να κατανοήσει κανείς τί ακριβώς συμβαίνει στις κοινωνίες μας, στην οικονομία, στην πολιτική και στο περιβάλλον.

Σε σχετική ομιλία⁶ του, ο Τζέφ Φάουντεν, αναφέρθηκε σε πέντε είδους καταιγίδες που απειλούν την Ευρώπη σήμερα.

Η Οικονομική Καταιγίδα: Τα αποτελέσματα από την οικονομική κρίση (πρόσφατα δε και ως επακόλουθο της επιδημιολογικής κρίσης του Covid-19) είναι εμφανή. Στην Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα και Ιρλανδία υπάρχουν παραλυτικά επίπεδα χρέους. Αυτές οι χώρες έχουν βιώσει ανεργία που έχει φτάσει σε τρομακτικά επίπεδα. Στην Ελλάδα έξι στους δέκα νέους δεν έχουν προοπτικές εργασίας. Πολλοί ιδιοκτήτες σπιτιών αδυνατούν να πληρώσουν τις δανειακές τους υποχρεώσεις κι αντιμετωπίζουν ένα αβέβαιο μέλλον.

Η Πολιτική Καταιγίδα: Μια περιοχή υψηλής πίεσης κρέμεται πάνω από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η μακρόχρονη περίοδος πολιτικής σταθερότητας στην Ευρώπη ενδεχομένως να έχει τελειώσει. Η εμπιστοσύνη των λαών στην ΕΕ έχει αγγίξει το ναδίρ. Από την άλλη, υπάρχει μια συνεχής άνοδος εθνικιστικών, λαϊκιστικών και ξενοφοβικών κινημάτων. Ακροδεξιοί πολιτικοί εκμεταλλεύονται την αυξανόμενη πολιτική αναταραχή.

Η Δημογραφική Καταιγίδα: Όλες οι χώρες της ΕΕ έχουν δείκτη γονιμότητας χαμηλότερο του επιπέδου αντικατάστασης. Έτσι, το 2060 33% των Γερμανών θα είναι άνω των 65 και ο μέσος όρος ηλικίας των Ιταλών θα είναι άνω των 50 ετών. Αυτό θα έχει καταστροφικά αποτελέσματα στα δημογραφικά δεδομένα, ενώ ένας γηράσκων πληθυσμός θα πιέζει ασφυκτικά τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας. Όσον αφορά τη μετανάστευση, ο πειραματισμός με μοντέλα ομοιογενοποίησης απέτυχε. Η κοσμική Ευρώπη απλώς δεν ξέρει πώς να διαχειριστεί τις θρησκείες, οι οποίες με την σειρά τους αρνούνται να γονατίσουν στο βωμό της. Υπάρχει ποσοστό 6.7% μεταναστών στην Ευρώπη.

Η Περιβαλλοντική Καταιγίδα: Φαινόμενο που αγνοείται εξαιτίας της οικονομικής καταιγίδας. Ωστόσο, η κλιματική αλλαγή υπερβαίνει κάθε όριο, οι

⁶ Ομιλία που δόθηκε σε εκδήλωση στο κτίριο της Παλαιάς Βουλής την 8^η Μαΐου 2014.

πάγοι της Αρκτικής λιώνουν τα καλοκαίρια όλο και νωρίτερα. Η στάθμη των θαλασσών έχει ανεβεί κατά 11 χιλιοστά. Ακραία καιρικά φαινόμενα εμφανίζονται όλο και συχνότερα. Το κλίμα γίνεται όλο και πιο απρόβλεπτο.

Η Θρησκευτική Καταιγίδα: Η πίστη αρνείται να αποσυρθεί από το προσκήνιο παρά τις προβλέψεις για τον αφανισμό της. Η Ευρώπη γίνεται παράλληλα ολοένα πιο κοσμική και θρησκευόμενη. Νεότερες γενιές είναι περισσότερο ανοιχτές σε θρησκευτικές ταυτότητες (όχι απαραίτητως τις παραδοσιακές). Ανακαλύπτουμε πόσο περιορισμένη είναι η έμπρακτη πίστη στην Ευρώπη επειδή οι άνθρωποι έχουν επενδύσει την πίστη τους κάπου αλλού (π.χ. στην ευημερία).

Ο Έραστος Φίλος είναι φυσικός (MSc - Πανεπιστήμιο Αμβούργου) με διδακτορικό στη Φυσικοχημεία (Πανεπιστήμιο Κωνσταντίας) και με πολύχρονη εμπειρία στη βιομηχανική έρευνα στη Γερμανία και ως στέλεχος στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης στις Βρυξέλλες. Τώρα συμπληρώνει ένα δίχρονο θεολογικό πρόγραμμα Απολογητικής (MA) στο Talbot School of Theology στο Πανεπιστήμιο Biola στο Λος Άντζελες, ΗΠΑ.